

Itziar Okariz

“Ulermena etengabeko diskriminazio prozesua da”

Bere lana batik bat performanceetan eta ekintzetan oinarritzen bada ere, eskulturarekin identifikatzen den artista da Itziar Okariz donostiarra. Donostiako Tabakaleran *I Never Said Umbrella* erakusketa du ikusgai, ekainaren 3ra bitarte.

Nere Lujanbio

@Nere_LuZu

ARGAZKIAK: DANI BLANCO

Tabakalerako erakusketaren izenburua David Bowieren kanta batekin izandako gaizki ulertu batetik omen dator. “I never said umbrella” abesten zenuen, berez, kantuak beste zerbait esaten zuela ohar-tu zinen arte. Zein da gaizki-ulertuaren eta erakusketaren arteko lotura?

Loturak hizkuntzaren izaerarekin du zerikusia. Hizkuntza prozesu oso konplexua da, ez da zuzena, ez da argia. Hau da, adierazle batek ez dauka esanahi zehatz bat eta bakarra, askoz ere malguagoa da. Gertatzen den prozesua zeharkakoa da. Igorleak asmo bat izan dezake, baina ezin du aurreikusitako gertatuko dena -hartzaileak ulertuko duena-, gertatzen dena sarritan unean unekoa izaten baita.

Zure lan askoren oinarrian dago hizkuntza, eta maiz aipatzen duzu hizkuntzaren materialtasuna.

Gogoko dut materialtasunaren ideia. Eta oso garrantzitsua dela deritzot, gainera. Askotan ahaztu egiten dugu gauzen materialtasuna. Eta materialtasun

hori adierazlea da, benetan. Zertaz ari naiz materialtasuna esaten dudanean? Adibidez, ni orain esaten ari naizen hitz hauek, nire ahots tonuarekin lotuta daude, eta nire ahots tonuak, esaten ari naizen honekin zuzenean loturarik ez duen informazio ugari eskaintzen du. Zeharkakoa da lotura hori. Nolabait irudi batean “eremu kanpo” geratzen dena izango litzateke. Ikusten ez den arren, irudiak esaten duen hori guztia, alegia. Beraz, nire ahotsaren tonua, katarroa dudana ala ez, emakumea naizen ala ez... hori guztia nire tonuaren baitan dago, modu inplizituan. Eta hori hizkuntzaren materialtasunaren zati bat da.

Beste zati bat izan daiteke, aurrean dudana esku hau, mugitzen ari naizena, orain bost behatzak zabalik dituen, lurrarekiko paraleloan dagoena, ia lerro horizontal bat marraztuz. Baina ia. Forma hori ere adierazlea da. Eta zuk, aurrean zauden horrek, hori guztia ulertzen duzu gertatzen denaren izaeraren baitan, eta gertatzen denaren materialtasunaren baitan. Elementu horiekin

guztiekin lan egitea interesatzen zait komunikazio eta ulermen prozesuan gertatzen denaren konplexutasuna azalertzeko.

Ulermen prozesu horretan diskriminazioak duen papera ere asko azpimarratzen duzu.

Oso-oso garrantzitsua da, bai. Eta oso argia da, adibidez, soinuaren kasuan. Orain hizketan ari garen leku honetan, esaterako, ez dago nire ahotsaz gain soinu askorik, baina gure arteko ulermena posible izan dadin inguruko hots guztiak diskriminatzen ari gara: kafetegian dagoen jendearen hotsak, argazki kameraren kliskatzea... hori guztia entzutea saihesten dugu, diskriminatu egiten dugu, gertatzen ari denaren zati bat ulertu ahal izateko, gertatzen ari denetik interesatzen zaigunarekin gertatzeko. Ulermena etengabeko diskriminazio prozesu bat da. Berdin gertatzen da begiradarekin ere. Elkar ulertzeko prozesuan zentzu guztiekin gertatzen da berdintsu.

Tabakaleran ikusgai dagoen erakusketara itzuliz, azken bi hamarkadetako lanak jasotzen ditu, 1995etik hasi eta lehen aldiz aurkeztu diren lan berrietaraino. Zure ibilbidearen ikuspegi osoa eskaintzen duela esan genezake?

Tira, erakusketa ere diskriminazio baten emaitza da. Ez du guztia hartzen, ezinezkoa litzateke, urte asko baitaramazkit lanean. Hautaketa subjektibo bat da Beatriz Herráez-en –erakusketaren komisarioa– eta nire artean egina. Azken bi lanen inguruan eraiki dugu –*UjJay* eta *Las estatuas*–, bi horiek osatzen dute zutabe nagusia. Hautatutako gainontzeko lanak bi horiekin nolabaiteko lotura bat dutelako hautatu ditugu. Esaldiak zentzu zehatz bat izan zezan. Beste pieza batzuk aukeratu genitzakeen eta, orduan, beste zentzu bat izango zukeen.

Erakusketan bideo- eta soinu-instalazioak daude, baita hainbat performance eta ekintzaren transkripzioak ere, paperera eramanez. Lan guztiek edo gehienek ekintza bat dute abiapuntuan baina gero hainbat formatutara eramaten dituzu. Nola geratzen da “eraldatze” prozesu hori?

Gertaera beti dago abiapuntuan. Gertaera adierazle bat dago lehenik, edo nik adierazletzat jotzen dudana, eta forma zehatz bat duena. Ondoren, hainbat forma hartu ditzake gertaera horrek bere buruaren berri emateko, hau da, hizkuntza bilakatzeko. Transkripzio batek hitzezko ekintza baten berri ematen du. Niretzat garrantzitsua da paperera igarotzen den horrek benetan gertatu den zerbaitekin, ekintza jakin batekin, lotura izatea. Ez dakit ziur zergatik, baina garrantzitsua da.

Arauen urratzea, arau sozialak edo portaera arauak urratzea oso presente dago zure lanetan. Oso nabarmena da urraketa hori *Espazio publiko eta pribatuaren pixa egitea sail ezagunean edo Eraikinak igoz lanean esaterako; baina baita aurkeztu berri duzun *Las estatuas* proiektuan ere. Azken horretan, hainbat museotan azaltzen zara eskulturekin hizketan.*

Hemen, berriz ere, hizkuntzaren izaera da gakoa, abiapuntua. Arau bat daukazu, gauzak gertatu eta existitu daitezen funtsezkoa dena, eta gauzek zentzua izan dezaten ahalbidetzen duena. Hortik abiatuta, edozein gauza, edozein zeinu hartu eta apur bat mugitzen baduzu,

» “Igorleak asmo bat izan dezake, baina ezin du aurreikusitako gertatuko dena”

» “Feminismoak elikatu nau eta mundua leku zehatz batetik ulertu dezadan ahalbidetu du. Modu sakonean dago txertatua nire lanean”

arau hori desegituratzen ari zara, eta desegituraketa horretan, arau urraketa bat gertatzen da. Urraketa horrek askotariko formak izan ditzake.

Pixa egitearena tabua da, adibidez, eta zentzu horretan, urraketa nabaria da. Baina urraketa hori esaldi batean hitz bat moztea baino larriagoa da, edo arinagoa? Azken finean, gauza bera da: arau bat hartu eta desorekatzen saiatzea, hain justu, araua bera begi-bistara ekartzeko, eta bere izaera ulertu ahal izateko. Arau horiek sarri sozialak, historikoak dira, kulturalki kokatuta daude... eta horrek zentzu bat dauka; askotan, zentzu politiko bat.

Eta arau-urratze horietan zein pisu du emakume izateak?

Ni, izaki bezala, ideologia batean hezi izan naiz, feminismoan, hain zuzen. Feminismoak elikatu nau eta mundua leku zehatz batetik ulertu dezadan ahalbidetu du. Hori guztia modu sakonean dago txertatua nire lanean, lan guztian, lan guztietan, modu inplizituan hor dago, izan “eremu kanpo” edo “eremu barruan”.

Zein proiektu dituzu une honetan esku artean?

Erakusketa honetan bi proiektu berri daude, forma hartu berri dutenak: *UjJay* eta *Las estatuas*. Horiekin nabil lanean orain, beste forma batzuk bilatzen.

UjJay-rekin urte mordera daramat lanean, etengabe porrot egiten. Nire ustez, oraingo hau izan da lehen aldia itxura egokia hartu duena. *UjJay* yogako arnasketa bat da, “arnasketa ozeanikoa” esaten zaio. Arnasketa figuratibo bat da, entzuten duzunean ematen baitu itsasoa entzuten ari zarela. Figurazio bat dago hor, berez, ez datorrena bat arnasketaren materialtasunarekin. Aldi berean, “bat, bi, hiru, txoriak kaka egin du” jolasarekin ere badu lotura. Nolabait, kamera batek nola lan egiten duen ere erakusten du: kamerak irudia eta soinua grabatzen ditu, zuk kamera martxan jarri eta bisorea tapatzen baduzu, soinua grabatzen jarraitzen du, eta orduan, jolas moduko bat bilakatzen da. Dena den, orain arteko